

موضوع درس: مفهوم
غریزه

غریزه

- کرده اند. غریزه را سرشت، طبیعت، خوی، خمیره و فطرت معنا
- غریزه عبارت است از استعدادی که حیوان را خود به خود یعنی پیش از تجربه به اجرای اعمال مفید و با معنی و پیچیده برمی انگیزد.
- الگوهای رفتاری غریزی از سرشت برمی خیزند و اکتسابی و آموختنی نیستند رفتار هایی مانند نوع تغذیه و تولید مثل در حیوانات بدون تجربه ی قبلی و به صورت خودکار و از پیش برنامه ریزی شده اجرا می شود این برنامه ریزی از پیش تعیین شده غریزه است
- چنانکه جوجه را به دانه چیدن و پرنده را به لانه ساختن و می دارد و زنبور های عسل بدون آموزش قبلی همگی از طریق رقص های خاصی پیام را رد و بدل می کنند و دیگر رفتار های بسیاری از جانوران رفتار هایی غریزی است که برای بقا لازم است

- غریزه نوعی ویژگی درونی است، که حیوان را در جهت ادامه زندگی و حفظ خود از خطرات هدایت می کند؛ و او را آماده می کند که در شرایط خاص به شیوه ای خاص عمل کند.

غرایز بسیار گسترده و متفاوت است مثلاً مورچه برای گردآوری آذوقه به نحوی شگفت عمل می کند وقتی گندم را گردآوری می کند می داند که اگر گندم سالم باشد سبز می شود بنابراین گندم را از وسط نصف میکند و دیگر گندم سبز نمی شود این حالت نیمه آگاهانه است که باعث تداوم زندگی حیوان است غریزه نامیده می شود حیوانات نسبت به گرایشات غریزی خود آگاهی حضوری دارند ولی نسبت به این آگاهی خود آگاه نیستند در نتیجه فعالیت حضوری آنان نیمه آگاهانه است ولی انسان عموماً از آگاهی های خود به گرایش های غریزی آگاه است و با آنها به شکلی کاملاً آگاهانه برخورد میکند.

غریزه

- امری همگانی است و در همه افراد از همه نژاد ها و گروه ها وجود دارد.
- مرز شناس نیست و در همه مناطق و محدوده های زیستی کره زمین حضور دارد.
- قدرت آن از درون برمی خیزد هرچند عوامل بیرونی در بیداری و تشدید آن نقش دارند.

اثرات غریزه

- حرص، علاقه شدید به عمر دراز، آرزو های طولانی، فداکاری ها و تقوا هر کدام جلوه هایی از علاقه انسان به جاودانگی و بقا است انحراف یا هدایت این غریزه ذاتی به صورت رفتار های گوناگون از انسان ظاهر می گردد علاقه به علم و آگاهی و حقیقت جویی که از آن به عنوان کنجکاوی یاد می کنند یکی از غرائز مهم آدمی است هدایت یا انحراف آن نقش تعیین کننده ای در سر نوشت او ایفا می کند
- علاقه به زیبایی هم یکی از انگیزه های ذاتی نفس است ساختار روحی انسان به: زیبا دوستی گونه ای است که موجودات زیبا را دوست دارد
- از نظر اسلام بهره گیری از زیبایی و استفاده از زینت امری مطلوب و کار پسندیده ای است چنانکه قرآن کریم مردم را به بر گرفتن زینت در وقت حضور در مساجد دعوت فرموده <<.....یا بنی آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ>> است

- هنگامی که انسان گرسنه یا تشنه است حالتی پیدا می کند که از آن رنج می برد آدمی از نخستین ساعت تولد این رنجش را در خود احساس می کند و با گریه کردن رفتاری که از غریزه گرسنگی و تشنگی گرفته شده است برای رفع آن تلاش می نماید خوردن و آشامیدن پاسخی طبیعی به این احساس نیاز است انحراف از غرائز سر چشمه بسیاری از مفاسد فردی و اجتماعی و باعث پیدایش صفات ناپسند در نفس خواهد شد.
- اسلام مسلمانان را به اعتدال و میانه روی در خوردن و آشامیدن دعوت کرده است
- «كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا» بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید

• اصلی ترین انگیزه

- اصلی ترین انگیزه که از نفس آدمی سرچشمه می گیرد عشق و محبت است همچنان که عشق به خدای متعال و پرستش او از گرایش های فطری انسان بوده و ریشه در ذات نفس دارد. خود دوستی و حب نفس را می توان به عنوان اصلی ترین غریزه از غرائز آدمی برشمرد.

- غرایز متعالی و غرایز حیوانی: غرایز انسان به دو دسته تقسیم می شود
1. عبارتند از خدا جویی ، کمال خواهی ، فضیلت (امور فطری انسان) : غرایز متعالی بدون این غرایز انسان حیوانی طلبی ، عشق و پرستش ، علم دوستی ، حقیقت جویی و بیش نیست و زندگی او تهی از معنا خواهد بود
 2. نقش مهمی در حفظ و تداوم حیات بشر (گرایش های مادی و حیوانی) : غرایز حیوانی و نسل آدمی دارند اگر غرایز نیرومندی چون شهوت ، خشم و غضب نبودند از سوی انسان هیچ تلاشی برای حفظ حیات خود و نسل بشر و دفع خطرات و آسیب ها صورت نمی گرفت و نتیجه ی آن چیزی جز انقراض نسل انسان نبود

• برای غریزه معمولاً چند صفت اختصاصی ذکر می کنند این صفات عبارتند از

1. فطری بودن غریزه یعنی نه تنها حیوان ،خود را نیازمند انجام حرکات :فطری بودن غریزه 1. احساس می کند بلکه ضمناً علم طبیعی و فوری به حس انجام آن حرکات دارد و از همان ابتدا آنها را از خود نشان می دهد از قبیل لانه ساختن پرندگان ،تهیه ی کندو از طرف زنبور عسل
2. مهارت فطری حیوان در انجام دادن حرکات غریزی و کمال فوری این :ثبات و یکسانی حرکات ثبات و یکسانی و تغییر نا پذیری دارد چنانکه امروزه زنبور های عسل همان خانه هایی را می سازند که در هزار سال قبل می ساختند
3. در صورتی که عقل و ادراک به درد همه گونه کار می خورد و می تواند رفتار هر :تخصص 3. فرد را با فرد دیگر متفاوت سازد غریزه بر عکس فقط به یک کار اختصاص دارد و از تمام حیواناتی که دارای یک ساختمان بدنی هستند یک قسم حرکات غریزی سر می زند و همگی تنها در همان حرکات تخصص دارند و از خود مهارت نشان می دهند مانند همه ی زنبور های عسل یک قسم لانه میسازند و از اینکه فعالیت های غریزی خود را در این قسمت به نحوی دیگر نمایش دهند عاجزند
4. حرکات غریزی برای نتیجه ای معین از موجود زنده صادر می شونداما :بی خبری از نتیجه 4. علم به غایت حرکات خود ندارد مانند حرکات عجیبی که از همه ی حیوانات برای حفظ و پرورش خود و اولادشان سر می زند

« فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ
عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ » (الزُّم، ۳۰)

فطرت از غریزه آگاهانه
تر است یعنی آنچه را که
انسان میداند می تواند بداند
که می داند امور فطری به
مسائل ماورای حیوانی
مربوط می شود و انسان را
با حقیقت هستی رو به رو
می کند

تفاوت غرائز و انگیزه های فطری

- انگیزه های فطری و غریزی را میتوان در موارد زیر متفاوت دانست
- گرایش های فطری از اختصاصات انسان است در حالی که حیوانات در بخشی از غرائز با انسان اشتراک دارند بر همین اساس است که فطریات را بعد انسانی نامیده و از غرائز به بعد حیوانی یاد کرده اند.
- تمایلات غریزی بسیار زودتر از فطریات ظهور می یابد و فعلیت آنها نیازمند تلاش و کوشش آدمی نیست در حالی که فطریات به صورت توان و قوه و شکوفایی آنها به سعی و همت انسان نیاز دارد
- غریزه به کشش ها و گرایشات و نیازهای حیوانی اطلاق می گردد چه در خصوص انواع حیوانات باشد و چه در خصوص بعد حیوانی انسان مثل شهوات ، خوردن و آشامیدن
- اما فطرت به سرشت نهادینه شده در انسان با اصل کمال خواهی یا همان عشق به کمال اطلاق می گردد که در سرشت همه ی آحاد بشری نهادینه شده است